

ŘÍZENÍ CHEMICKÝCH NEBEZPEČÍ V MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKÁCH - možnosti snížení nebezpečí

**TÝKÁ SE KAŽDÉ SPOLEČNOSTI POUŽÍVAJÍCÍ, VYRÁBĚJÍCÍ, SKLADUJÍCÍ NEBO DOPRAVUJÍCÍ
NEBEZPEČNÉ CHEMICKÉ LÁTKY**

Tento dokument byl přeložen a upraven s povolením z původního dokumentu publikovaného Organisation for Economic Co-operation and Development a je dostupný na <http://www.oecd.org/dataoecd/41/22/2062799.pdf> nebo na poštovní adrese Office cantonal de l'Inspection et des Relations du Travail (OCIRT), 23, rue F.-Hodler, CH-1211 Ženeva, Švýcarsko. Tel: 0041 22 327 28 50, Fax: 0041 22 327 05 33, e-mail: alberto.susini@etat.ge.ch
Autoři původní publikace a tohoto překladu nebudou zodpovídat za škody nebo jiné nároky a požadavky vzniklé použitím informací v něm obsažených.

Nebezpečné chemické látky

Používání nebezpečných chemických látek se nesmí nikdy brát na lehkou váhu. Náhodný únik představuje potenciální – často skutečné – nebezpečí pro život lidí a životní prostředí.

Nastane-li mimořádná událost, je snahou svádět vinu na neštěstí a říci "mohla se přihodit kdykoliv a v každém případě byla mimo naši kontrolu". Většinou průmyslových havárií lze zabránit, nebo alespoň minimalizovat jejich účinky, byla-li provedena odpovídající opatření.

POUČENÍ Z HAVÁRIÍ

V květnu 1995 unikla ze závodu na galvanické pokovování voda kontaminovaná kyanidem sodným do řeky v St. Gallenu ve Švýcarsku.

Zařízení pro galvanické pozinkování bylo vybaveno chladicím systémem z důvodu zajištění konstantní teploty galvanické lázně s kyanidem sodným, do lázně byla umístěna chladicí spirála.

Ačkoliv bylo instalováno retenční zařízení, aby se zabránilo jakémukoliv náhodnému vytékání kapaliny z galvanické lázně, chladicí spirála nebyla věnována patřičná pozornost - bylo podceněno riziko.

Při pravidelných bezpečnostních kontrolách si nikdo nevšiml, že chladicí spirála zkorodovala. Z důvodu koroze pronikl roztok kyanidu sodného do nádrže s chladicím médiem a došlo k přetečení.

V závodě nebyl instalován systém pro retenci kapalin, voda kontaminovaná kyanidem sodným se dostala kanalizací a potrubím do úpravně vod. Aby se zabránilo kontaminaci nádrže, kde dochází k biologickému zpracování, přítok musel být zastaven. Z tohoto důvodu se voda, kontaminovaná kyanidem, dostala do blízké řeky.

NÁSLEDKY

Došlo k ekologické havárii, při které uhynulo asi 50 000 - 100 000 ryb a bylo kontaminováno 20 km říčního biotopu.

POUČENÍ

- Chladicí systém (spirála), zdroj potenciálního úniku kyanidu sodného, měl být zahrnut do bezpečnostního managementu.
  - Signalizace sledování výšky hladiny kapaliny by mohla zabránit přetečení.
  - Zařízení na retenci přeteklé kapaliny mělo být opatřeno např. přepadovou trubkou. I v úpravně odpadních vod mělo být instalováno podobné zařízení.
  - Okamžité zablokování kanalizace by zabránilo průniku znečištěné vody do úpravně odpadních vod.
- Mimořádné události jsou často způsobeny vlivy, které nejsou považovány za potenciálně nebezpečné uvnitř systému. V tomto případě se chybně uvažovalo o riziku chladicí spirály.

Od rutinní činnosti k mimořádné události se smrtelným následkem.

V březnu 1997 na jatkách v Montrealu v Kanadě způsobil pád bedny trhlinu v izolovaném chladicím potrubí. Amoniak (čpavek) vytekl z chladicího systému do suterénu.

NÁSLEDKY

Zaměstnanec nebyl schopen uniknout skrz zamřížovaná okna, byl čpavkem intoxikován a následně uhořel.

Havarijní služby přijely nedostatečně vybavené, protože nebyli informováni o přítomnosti čpavku. Zásah trval hodinu a půl, 19 pracovníků a 5 hasičů bylo hospitalizováno s vážnými popáleninami a intoxikací čpavkem.

POUČENÍ

- Potrubí mělo být instalováno tak, aby nemohlo dojít k poškození, nebo mělo být vhodně chráněno a pravidelně kontrolováno.
- Měl být zpracován a implementován evakuační plán.
- Havarijní služby si měly být vědomy nebezpečí, se kterým se mohou setkat.

PŘEDVÍDÁNÍ RIZIK

Dalším přístupem k řízení rizik je předvídání havárií a koncepční modelování následků. Poučení, které lze z modelování vyvodit, zvýší bezpečnost.

Závažné nebezpečí může nastat při náhodném smísení roztoků, při kterém dochází k tvorbě hořlavých nebo toxických látek, což může vést k požáru, výbuchu nebo znečištění životního prostředí.

Závažná havárie může nastat především tehdy, je-li zařízení umístěno v obytné nebo v průmyslové zóně.

Např. při galvanizaci se pravidelně do sulfátové lázně přidává kyselina sírová k zajištění potřebné koncentrace roztoku. Za předpokladu, že místo přidání kyseliny sírové do sulfátové lázně bude zaměstnancem omylem přidána do vedlejší elektrolytické lázně kyanidu sodného (NaCN). Při reakci dostatečného množství NaCN s kyselinou sírovou vzniká extrémně toxický plyn (HCN) unikající do ovzduší. Modelování ukazuje, že se může okamžitě vytvořit smrtící oblak, který se může rozšířit do vzdálenosti větší než 150 m.

Nádoby s chemickými látkami jsou často nesprávně označeny nebo nejsou označeny vůbec. Někdy mají identickou barvu, tvar a velikost, přesto že obsahují různé chemické látky. Skladují-li se barely obsahující kyselinu v blízkosti barelů s kyanidem, může dojít k havárii. Tato skutečnost může nastat tehdy, když zaměstnanec, pod nátlakem splnění termínu, je si příliš jist pracovními návyky, nebo si nedostatečně uvědomuje možná rizika, a proto nevěnuje práci dostatečnou péči a pozornost. Následky mohou být závažné (smrtelné).

SNIŽOVÁNÍ NEBEZPEČÍ V ZAŘÍZENÍ

Na základě rozboru příčin a následků havárií můžeme zabránit výskytu podobných mimořádných událostí. Dále je uvedeno několik možností řízení nebezpečí, které jsou potřebné pro snižování rizik.

SNIŽUJTE POTENCIÁLNÍ NEBEZPEČÍ

Co nejvíce snižujte množství nebezpečných látek, které jsou toxické (pro člověka nebo zvířata), hořlavé, výbušné nebo vysoce reaktivní.

Z toho důvodu:

- **získejte informace** o bezpečnějších postupech a výrobcích;
- **nahrazujte nebezpečné látky** méně nebezpečnými;
- **minimalizujte množství skladovaných a používaných** nebezpečných látek a výrobků.

PROVÁDĚJTE PREVENCI HAVÁRIÍ

Většina havárií je spojena s chybou člověka, např. záměna látek nebo nesprávný výklad pracovního postupu. Při práci s nebezpečnými látkami lze tolerovat pouze zanedbatelné chyby.

Z toho důvodu:

- **zřetelně uvádějte na nebezpečných výrobcích** informace o jejich vlastnostech, např. o toxicitě, hořlavosti nebo reaktivitě;
- **zařízení pravidelně kontrolujte**, zejména ohřívací a chladičové systémy, ovládací prvky.

SNIŽUJTE NÁSLEDKY

Následky nepředvídaných mimořádných událostí mohou být sníženy technickými a organizačními opatřeními.

Technická opatření zahrnují prvky zabraňující úniku nebezpečných par nebo kapalin, rovněž zahrnují použití záchranných prostředků.

Z toho důvodu:

- **zvažte, jaké havárie** mohou nastat;
- **zpracujte seznam možných nebezpečí** a ochranných prostředků, jejich umístění a únikových cest;
- **zpracujte postup pro okamžitou likvidaci** rozlitých nebezpečných látek včetně znečištěné vody použité pro hašení.

Opatření organizačního charakteru zahrnují zpracování havarijního plánu pro snížení následků mimořádné události. Havarijní plán stanovuje kroky ke snížení rizik.

Z toho důvodu:

- **zřídte havarijní management** pro kontrolu opatření k zabránění rizik a reakcí na nebezpečí,
- **zpracujte strategii zásahu**, včetně zapojení složek integrovaného záchranného systému a zajištění komunikace s obyvatelstvem.

ŘÍZENÍ BEZPEČNOSTI

Je nutno rozvíjet kulturu bezpečnosti. Vztah pracovníků k bezpečnosti, jejich jednání při zajištění prevence havárií a rozsah dodržování bezpečnostních norem je stanoven kulturou společnosti. Bezpečnost se stává nedílnou součástí činnosti společnosti.

- *Kultura bezpečnosti* vyžaduje změnu myšlení, bezpečnost nabývá stejného významu jako výroba, odbytí a zisk. Tržní chování za cenu bezpečnosti ohrožuje lidské životy a životní prostředí.
- *Kultura bezpečnosti* vyžaduje kvalifikovanou a pravidelnou komunikaci mezi managementem a zaměstnanci. Management musí prioritně řešit bezpečnost zaměstnanců.
- *Kultura bezpečnosti* představuje řešení vzniklých problémů, možných mimořádných události a jejich prevenci.

ZAVEDENÍ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE

K zajištění efektivní činnosti směřující k bezpečnosti je třeba:

- zpracovat strategii havarijního managementu a program zahrnující bezpečnostní předpisy, postupy a vybavení;
- proškolení zaměstnance z hlediska možných nebezpečí a bezpečnostních opatření za účelem identifikace nebezpečných oblastí a doporučení řešení;
- zajistit dodržování bezpečnostních předpisů.

Informace pro zajištění bezpečnosti

Bezplatné poradenství poskytují také orgány státní správy, distributoři chemických látek a obchodní sdružení.

Celou řadu informací můžete získat na Internetu. Dále jsou uvedeny některé webové stránky, na kterých lze získat informace o bezpečné práci s chemickými látkami a o bezpečnosti technologií.

<http://siri.org/msds>

<http://ull.chemistry.uakron.edu/erd/>

<http://hazard.com>

<http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/index.htm>

<http://www.oecd.org/ehs/accident.htm>

<http://www.chemfinder.com>

<http://www.fishersci.ca>

<http://www.cdc.gov/niosh/npg/pgdstart.html>

BEZPEČNOST JE TAKÉ DOBRÝ OBCHOD

Ačkoliv závažné chemické havárie mohou nastat ve velkých podnicích, do kritických situací se mohou také dostat malé a střední podniky.

Výše finančních nákladů pro zajištění bezpečnosti by měla být úměrná předpokládaným ztrátám. Závažné havárie mohou způsobit ztrátu lidských životů, vysoké škody na zařízeních a poškození životního prostředí. Finanční dopad havárie může nabyt takových rozměrů, že přivede společnost k likvidaci.

Ztráty způsobené poruchami:

- *Poškození materiálů a výrobků*
- *Poškození zařízení a budov*
- *Náklady na obnovu*
- *Soudní procesy a pokuty*
- *Mzdy placené během přerušení práce*
- *Nákladné přesčasové práce na obnově*
- *Obchodní ztráta*
- *Poškození životního prostředí*
- *Možná zranění a ztráta lidského života*

Hodnota bezpečnosti:

- *Nepřerušování výroby*
- *Efektivnější pracovní postupy*
- *Vyšší zisky*
- *Dobrý image*
- *Vyšší bezpečnost pracovníků a zákazníků*
- *Bezpečné pracoviště (Bezpečný podnik)*
- *Bezpečné okolí*